

PROJEKSİYON

BÜYÜME:

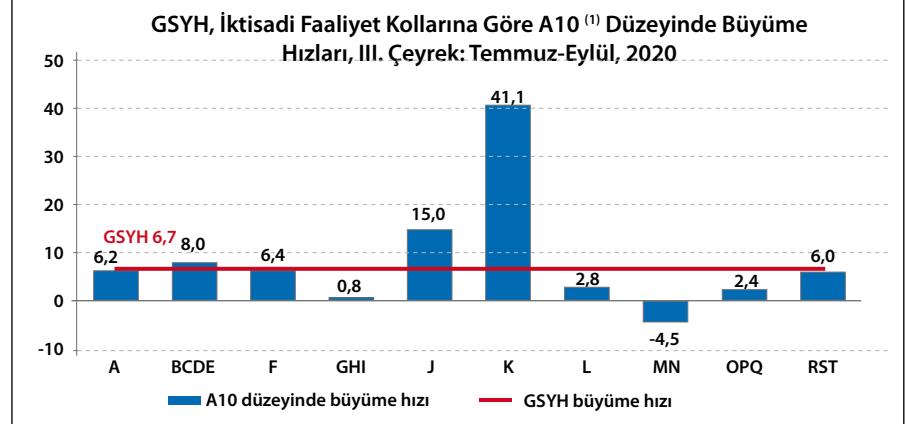
Pandemiyle gelen kısıtlama önlemlerinin kaldırıldığı, hayatın normalleşmeye başladığı yılın üçüncü çeyreğinde Türkiye ekonomisi yüzde 6,7 ile beklentilerin üzerinde büyüdü.

Haziran, temmuz ve ağustos aylarını kapsayan üçüncü çeyrekteki yüzde 6,7 büyüme hem kredi genişlemesiyle yaratılan talep hem de yine düşük faizli kredi teşvikleriyle yatırımlardaki hızlı yükselişten kaynaklandı. İkinci çeyrekte yüzde 9,9 küçülen ekonomi üçüncü çeyrekte ikinci çeyreğe göre de mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış olarak yüzde 15,6 büyüme gösterdi.

İhracattaki azalma ve ithalattaki artış dış ticaretin büyümeye net etkisinin tarihin en kötü seviyelerine çıkarırken yılın dördüncü çeyreğinde ise kısıtlamaların yeniden gündeme gelmesi ve kredi genişlemesinin sona ermesiyle büyümenin de ivme kaybetmesi bekleniyor. Bu arada Türkiye ekonomisi yüzde 6,7'lik büyüme performansı ile üçüncü çeyrekte dünyanın en hızlı büyüyen ekonomisi oldu. Bugüne kadar büyüme verisi açıklanan ülkeler arasında Çin yüzde 4,9 büyümesiyle Türkiye'nin ardından ikinci, Tayvan yüzde 3,3 büyümeyle üçüncü sırada yer aldı.

Kişi başı gelir 8 bin 773 dolara geriledi

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre ekonomide yüzde 5 seviyelerindeki

beklentilerin üzerinde gelen büyüme ile milli gelir cari fiyatlarla yüzde 22,6 arttı, dolar bazında yüzde 3,3 geriledi. Türkiye ekonomisinin büyüklüğü de dolar bazında 736 milyar dolara gerilerken TL cinsinden 4,7 trilyon lira oldu. Kişi başı milli gelir ise üçüncü çeyrek itibarıyla 8 bin 773 dolara geriledi.

Büyümenin kaynaklarına üretim ve harcamalar yöntemiyle bakıldığında üretim yönteminde finans sektöründeki büyüme harcamalar yönteminde ise vatandaşın tüketimi ile toplam yatırımlarda yaşanan artış dikkat çekiyor. Üretim yönteminde tarım sektörü üçüncü çeyrekte yüzde 6,2 büyüyerek toplam ekonomiye 0,77 puanlık katkı yaptı. Sanayi üçüncü çeyrekte iyi bir performansa imza attı.

İnşaat, sekiz çeyrek sonra ilk kez büyüdü

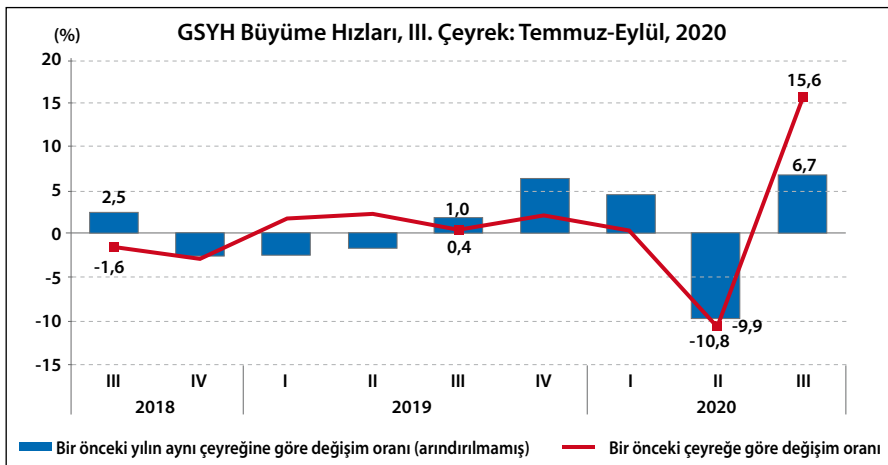
Yüzde 8'lik sanayi üretimi büyümesinin ekonomiye etkisi ise 1,45 puan oldu. İkinci çeyrekte sanayideki daralma büyümeyi de 3 puan geriletmişti.

İnşaat sektörü sekiz çeyrektir yaşanan daralmanın ardından bu yılın üçüncü çeyreğinde yüzde 6,4 büyüme göstermeyi başardı. İnşaat-taki büyümede de konut kredisi kampanyaları ile düşük faizli kredi teşviklerinin kampanyalarının etkisi büyük... İnşaat sektöründeki büyümenin ekonomiye katkısı ise 0,42 puan oldu. Kampanyaların etkisi gayrimenkul sektöründe de yüzde 2,8'lik büyüme yarattı.

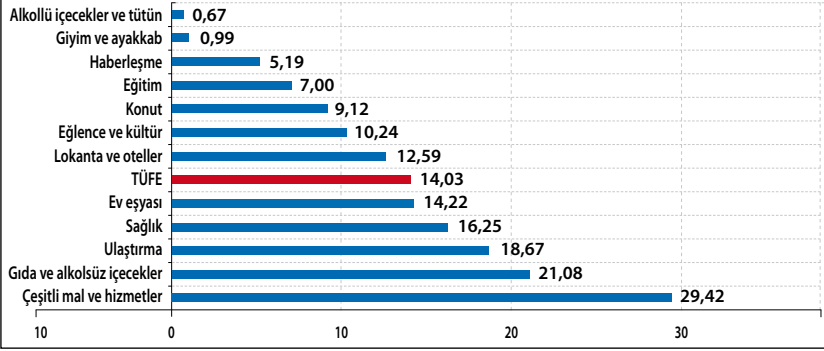
Bilişim sektörü yüzde 15 büyüyerek, dikkat çekti

Pandeminin en zorlu sektörü hizmetler. İkinci çeyrekte yüzde 24,6 daralan hizmetler sektörü üçüncü çeyrekte kısıtlamaların da kaldırılmasıyla yüzde 0,8'lik bir büyüme performansı gösterebildi. Ancak son çeyrekte yeniden pandemi önlemlerinin devreye girmiş olması hizmetler sektöründe 2020 yılının kötümser kapatılacağına habercisi. Pandemiyle önemi artan bilişim sektöründe büyümenin yüzde 15 olması dikkat çekti. Bilişim sektöründen ekonomik büyümeye katkı 0,38 puan oldu.

Finans ve sigorta sektörü pandemi nedeniyle devreye alınan genişletici para politika-

Tüfe Ana Harcama Gruplarına Göre Aylık Değişim Oranları (%), Kasım 2020

larıyla tarihinin en hızlı büyümesine imza attı. Üçüncü çeyrekte yüzde 41,10 büyüyen sektörün ekonomik büyümeye katkısı 1.45 puan. Merkez Bankası, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu ile hükümetin aldığı kredi büyümesini teşvik eden genişletici para politikaları finans sektöründe tarihi bir büyümeye imza atılmasını sağladı. Son çeyrekte normalleşme adımları ve sıkılaştırma adımlarıyla finans sektöründe büyümenin ivme kaybı yaşamaması bekleniyor. Ancak son çeyrekte de kredi büyümesi devam ediyor.

Toplam yatırımlardaki sert yükseliş tartışma yarattı

Harcamalar yöntemiyle büyüme hesabında ise vatandaşın tüketimindeki yüzde 9,2'lik büyüme dikkat çekti. Vatandaş pandemi kısıtlarının kaldırılması, düşük faizli kredi kampanyalarıyla tüketime verilen teşviklerin etkisiyle harcamalarını oldukça artırdı. Ve bu durum vatandaşın tüketiminin ekonomik büyümenin 5.37 puanını tek başına karşılamasını sağladı. Vatandaşın tüketimi yılın ikinci çeyreğinde yüzde 8,6 azalmıştı. Devletin tüketimi ise yüzde 1,1 yükselişle ekonomiye 0.14 puanlık katkı sağladı.

En çok tartışma yaratan veri ise toplam yatırımlardaki sert yükseliş oldu. TÜİK verilerine göre toplam yatırımlar üçüncü çeyrekte yüzde 22,5 arttı ve büyümeye 5.2 puanlık katkı sağladı. Ayrıntılarına bakıldığında ise inşaat yatırımlarında yüzde 14,7, makine teçhizat yatırımları yüzde 23,5 arttı. Bunun yanı sıra yatırımların ayrıntılarında diğer aktifler olarak yer alan ve yazılım geliştirme, veri tabanları, Ar-Ge harcamaları ve buna benzer yatırımlarda yüzde 57,6'lık büyüme yaşandı. Uzmanlar bu yükselişte her ne kadar üçüncü çeyrekte sermaye malı üretimi ve ithalatı verilerindeki artış ile düşük faizli

kredilerin etkisinin olduğunu belirterek yine de bu kadar sert bir yükselişin kafa karıştırıcı olduğunu söyledi.

Analistler KOBİ'ler için düşük faizli kredilerin kesinlikle etkili olduğunu dile getirirken ihracatçıların da kur artışından olumlu etkilendiğini ifade etti. Ayrıca koronavirüsten olumlu etkilenen sektörler ile ihracatçı firmaların da ciddi yatırımlar yaptığını dikkat çektiler.

İhracat pandeminin ağır etkilerini üzerinden üçüncü çeyrekte de atamadı. Yüzde 22,5 daralma yaşayan sektör ekonomik büyümenin 5.96 puan daha az gerçekleşmesine neden oldu, olumsuz katkı yaptı. İthalat ise tüketim teşviklerinden oldukça iyi faydalandı ve üçüncü çeyrekte özellikle otomotiv sektörü öncülüğünde ithalat yüzde 15,8 arttı. Bu ithalat artışı ekonomik büyümeyi 3.14 puan düşürdü. Net dış ticaretin büyümeye negatif etkisi ise 9.1 puan olarak son yılların en yüksek seviyesine ulaştı.

Vatandaş otomotiv ve konuta harcadı

TÜİK'in verilerine göre vatandaşların tüketiminde en hızlı yükseliş dayanıklı tüketim mallarında yaşandı. Tüketimi teşvik eden ve konut, otomotiv, beyaz eşya gibi dayanıklı tüketim mallarına yönelik harcamalar için uygulanan düşük faizli kredi kampanyalarının etkisi büyük. Dayanıklı tüketim malları harcamaları yüzde 84,6 arttı. Yarı dayanıklı mallarda yüzde 25,3 yükseliş yaşanırken dayanıksız mallardaki büyüme yüzde 20,9 oldu. Hizmetler sektörü ise üçüncü çeyrekte vatandaşın harcamalarından istediği payı alamadı. Her ne kadar normalleşme olsa da başta turizm ve lokantaların yer aldığı hizmetler sektöründe vatandaşın üçüncü çeyrekte harcamaları yüzde 4,7 azaldı.

Enflasyon zirve yaptı yüzde 2,3 arttı

Enflasyon kasımda aylık yüzde 2,30 artarak yüzde 1,1 olan beklentilerin üzerinde geldi. Yıllık enflasyon da yüzde 14,03'e yükseldi. En son bu seviyelerdeki yüksek enflasyon verisi Aralık 2019'da yüzde 15,01 ile görülmüştü. Hazirandan bu yana yüksek seyreden ve rekor üstüne rekor kırarak 8,5 lira seviyesine çıkan dolar kurunun etkisi hızlı şekilde kasım ayı enflasyonunda etkili oldu. Döviz kurundaki yükselişle artan maliyetler başta gıda ve ulaştırma olmak üzere fiyatlara yansırken sera ürünlerine geçişin de etkisi fiyatlarda gözlemlendi. Üretici fiyatları da aylık yüzde 4,08 artarak yıllık yüzde 23,11'e çıktı. Üretici enflasyonunda da bu seviyeler en son Haziran 2019'da görülmüştü.

Kur fiyatlara yansısı

Kasım ayı tüketici enflasyonunu en olumsuz etkileyen ikinci grup da ulaştırma. Ulaştırma grubunda aylık artış yüzde 4,51 ve bunun manşet enflasyona etkisi 0.72 puan. Ulaştırma grubu döviz kuru etkisini en hızlı yaşayan sektör. Ulaştırma grubunda dizel otomotiv fiyatı yüzde 10,5, benzinli otomobil fiyatı yüzde 7,96 arttı. Motorinde bir ayda yüzde 3,5 zam görüldü. Aralıkta ise hem faiz artışı hem de Euro'da rekordan geri dönüş bu grupta fiyatların düşebileceği işaretini veriyor.

Ev eşyası grubu da maliyet artışını fiyata yansıttı. Bir süredir bu grupta fiyatlar yüksek gidiyor. Mobilyanın yanı sıra yine kış mevsiminin etkisiyle kombi, soba fiyatlarındaki yüzde 9 ile yüzde 4 yükseliş grupta aylık enflasyonun artmasına neden oldu. Lokanta ve oteller yüzde 1,13 aylık enflasyon ile manşet enflasyona 0.10 puanlık etki yaptı. Çeşitli mal ve hizmetler grubunda ise altın fiyatlarında kasım ayında yaşanan düşüş yükselişi sınırladı. Bu grupta yüzde 1,14'lük aylık artışın manşet enflasyona etkisi 0.07 puan oldu.

Çekirdek enflasyon

Merkez Bankası'nın para politikası için takip ettiği çekirdek enflasyon rakamlarında da yükseliş sert. İşlenmemiş gıda ürünleri, enerji, alkollü içkiler ve tütün ile altın hariç hesaplanan B çekirdek enflasyonu yıllık yüzde 13,72'ye, enerji, gıda ve alkolsüz içecekler, alkollü içkiler ile tütün ürünleri ve altın hariç C çekirdek enflasyonu da yıllık yüzde 13,26'ya yükseldi. B çekirdek enflasyonunda aylık artış yüzde 2,14, C çekirdek enflasyonunda yüzde 2,12 oldu.

Çalışan Kişi Başına Üretim Önceki Yıla Göre Değişim (Ortalama) (İmalat Sanayi Seçilmiş Sektörler)

İktisadi Faaliyet Kolu	2017	2018	2019
Toplam sanayi	6,18	-0,5	0,67
Madencilik	5,83	1,11	6,75
İmalat	6,4	-1,37	0,16
Gıda ürünleri	5,53	3,02	-0,13
İçecek	5,76	5,01	-0,34
Tütün	-5,56	-2,55	-10,51
Tekstil	4,48	-0,1	2,44
Giyim	3,29	-1,98	-0,19
Kayıtlı medya basım çoğaltma	6,65	2,92	5,42
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol	-3,5	-17,26	26,53
Kimyasal	4,09	1,85	-4,15
İlaç-eczacılık	-0,09	0,96	9,47
Kauçuk ve plastik	7,42	-0,42	-1,41
Diğer metalik olmayan mineral	7,59	-3,5	-2,94
Ana metal sanayi	3,94	-4,22	-8,63
Fabrikasyon metal	9,39	-4,19	5,38
Elektrikli	6,06	-4,79	3,13
Makine ve ekipman	6,12	-3,71	-2,43
Motorlu kara taşıtı-treyler	12,23	-5,27	-2,88
Diğer ulaşım araçları	11,02	3,42	7,6
Mobilya	14,1	-5,91	3,18
Diğer	-0,45	-4,55	-4,75
ELEKTRİK-GAZ-BUHAR	-3,3	0,35	1,92

Sanayi Kapasite Kullanım Oranı

Aylar	2018	2019	2020
Ocak	78,2	74,4	75,5
Şubat	77,8	74,0	76,0
Mart	77,8	74,3	75,3
Nisan	77,3	75,0	61,6
Mayıs	77,9	76,3	62,6
Haziran	78,3	77,1	66
Temmuz	77,1	76,2	70,7
Ağustos	77,8	76,6	73,3
Eylül	76,2	76,3	74,6
Ekim	75,4	76,4	
Kasım	74,1	77,2	
Aralık	74,1	77,0	

Sağlık Hizmeti Amacıyla Türkiye'ye Gelen Kişi Sayısı

	Kişi Sayısı		Gelir* (Bin ABD Doları)
	Yabancı	Toplam	
2015	260.339	360.180	638.622
2016	251.809	377.384	715.438
2017	326.709	433.292	827.331
2018	437.925	551.748	863.307
2019	560.520	662.087	1.065.105

*Gelir: Yabancı ülke vatandaşı + TC vatandaşı sağlık turistleri + Türkiye'deyken sağlık hizmeti alanlardan elde edilen gelir.

GSYH Sonuçları I. Çeyrek (Ocak-Mart 2020)

Yıl	Çeyrek	Cari fiyatlarla (Milyon TL)	Değişim (%)
2018	Yıllık	3.724.386	2.8
	I	790.113	7.4
	II	890.436	5.6
	III	1.026.649	2.3
2019	Yıllık	4.280.381	0.9
	I	922.000	-2.3
	II	1.022.646	-1.6
	III	1.145.880	1.0
2020	Yıllık	1.071.098	4.5
	IV	1.189.855	6.0

Yıllara Göre Büyüme Oranları (%)

2002	6.4
2003	5.6
2004	9.6
2005	9.0
2006	7.1
2007	5.0
2008	0.8
2009	-4.7
2010	8.5
2011	11.1
2012	4.8
2013	8.5
2014	5.2
2015	6.1
2016	3.2
2017	7.5
2018	2.8
2019	0.9

Yıllara Göre Kişi Başı Milli Gelir (Dolar)

2002	3.581
2003	4.698
2004	5.961
2005	7.304
2006	7.906
2007	9.656
2008	10.931
2009	8.980
2010	10.560
2011	11.205
2012	11.588
2013	12.480
2014	12.112
2015	11.019
2016	10.883
2017	10.616
2018	9.693
2019	9.127

2020 Eylül Ayına Ait Kurulan ve Kapanan Şirketler

İlan Türü	Şirket Türü	Eylül 2020	Ağustos 2020	Bir Önceki Aya Göre Değişim (%)	Eylül 2019	Bir Önceki Yılın Aynı Ayına Göre Değişim (%)
Kurulan	Şirket	10.603	9.352	13,38	7.696	37,77
	Kooperatif	161	144	11,81	109	47,71
	Ger.Kişi Tic.İşl.	2.745	2.772	-0,97	2.058	33,38
Tasfiye	Şirket	1.218	884	37,78	235	418,30
	Kooperatif	65	27	140,74	12	441,67
Kapanan	Şirket	1.470	1.241	18,45	1.165	26,18
	Kooperatif	112	64	75,00	68	64,71
	Ger.Kişi Tic.İşl.	1.561	1.121	39,25	1.273	22,62

2020 Eylül Ayı Şirket Türlerine Göre Şirket Kuruluşları

		Şirket Türleri				Genel Toplam
		Anonim	Kollektif	Limited	Kooperatif	
Temmuz 2020	Sayı	1.346		8.856	192	10.394
	Sermaye (TL)	742.082.899		3.629.122.100		4.371.204.999
Ağustos 2020	Sayı	1.259	3	8.090	144	9.496
	Sermaye (TL)	4.898.994.305	1.150.000	3.144.466.000		8.044.610.305
Eylül 2020	Sayı	1.404	1	9.198	161	10.764
	Sermaye (TL)	1.448.019.017	100.000	3.845.142.800		5.293.261.817
2020 Toplam	Sayı	9.986	9	63.917	1.121	75.033
	Sermaye (TL)	12.062.648.350	2.420.000	24.214.369.250		36.279.437.600

Mevsim Etkisinden Arındırılmamış Temel İşgücü Göstergeleri (15+ Yaş) (Bin Kişi) (Eylül 2019, Eylül 2020)

	Toplam		
	2019	2020	Fark
15 ve Daha Yukarı Yaşta (Bin)			
Nüfus	61.675	62.834	1.159
İşgücü	33.006	31.724	-1.282
İstihdam	28.440	27.707	-733
Tarım	5.482	5.132	-350
Sanayi	5.546	5.517	-29
İnşaat	1.573	1.739	166
Hizmet	15.839	15.319	-520
İşsiz	4.566	4.016	-550
İşgücüne dahil olmayanlar	28.668	31.110	2.442
İşgücüne katılma oranı	53.5	50.5	-3.0
İstihdam oranı	46.1	44.1	-2.0
İşsizlik oranı	13.8	12.7	-1.1
Tarım dışı işsizlik oranı	16.4	14.9	1.5

Tablodaki rakamlar yuvarlamalardan dolayı toplamı vermeyebilir.

Ana Harcama Gruplarına Göre TÜFE ve Değişim Oranları (%) (Kasım 2020)

Ana Harcama Grupları	Harcama Grubu Ağırlıkları	Bir Önceki Aya Göre Değişim Oranı (%)	Bir Önceki Yılın Aralık Ayına Göre Değişim (%)	Bir Önceki Yılın Aynı Ayına Göre Değişim (%)	On İki Aylık Ortalamalara Göre Değişim (%)
TÜFE	100,00	2,30	13,19	14,03	12,04
Gıda ve alkolsüz içecekler	22,77	4,16	17,64	21,08	13,04
Alkollü içecekler ve tütün	6,06	0,00	0,67	0,67	19,80
Giyim ve ayakkabı	6,96	1,46	2,96	0,99	6,19
Konut	14,34	1,05	8,86	9,12	12,44
Ev eşyası	7,77	1,69	14,09	14,22	9,42
Sağlık	2,80	0,80	15,77	16,25	14,13
Ulaştırma	15,62	4,51	18,00	18,67	11,38
Haberleşme	3,80	0,12	4,89	5,19	4,10
Eğlence ve kültür	3,26	1,53	10,36	10,24	6,68
Eğitim	2,58	-0,19	6,87	7,00	11,15
Lokanta ve oteller	8,67	1,13	12,14	12,59	12,12
Çeşitli mal ve hizmetler	5,37	1,14	28,88	29,42	21,37

Teknoloji Düzeyine Göre Üretimden Satışların Payı 2014 - 2018 (%)

Teknoloji Düzeyi	2014	2015	2016	2017	2018	Değişim	Pay
Düşük	38.7	38.5	38.5	36.0	35.0	-10.4	-4.1
Orta-düşük	34.6	33.5	33.0	34.8	35.9	6.7	2.3
Orta-yüksek	23.7	24.8	25.2	26.0	26.1	10.1	2.4
Yüksek	3.0	3.2	3.3	3.2	3.0	-16.6	-0.6

İllerde Kişi Başı GSYH (2017)

	TL		USD		
	TL	USD	TL	USD	
Türkiye	38.680	10.602	Zonguldak	27.662	7.582
İstanbul	65.041	17.827	Kırşehir	27.476	7.531
Kocaeli	64.659	17.723	Samsun	27.272	7.475
Ankara	52.000	14.253	Çankırı	27.127	7.435
Tekirdağ	47.479	13.014	Sivas	26.861	7.362
İzmir	45.034	12.344	Aksaray	26.622	7.297
Bursa	43.707	11.980	Nevşehir	25.930	7.107
Bilecik	43.230	11.849	Hatay	25.846	7.084
Yalova	42.117	11.544	Afyonkarahisar	25.725	7.051
Eskişehir	40.639	11.139	Niğde	25.006	6.854
Bolu	40.202	11.019	Çorum	24.897	6.824
Kırklareli	38.619	10.585	Elazığ	24.348	6.674
Antalya	38.408	10.528	Bartın	24.188	6.630
Çanakkale	38.292	10.496	Osmaniye	23.760	6.513
Muğla	37.461	10.268	Sinop	23.629	6.477
Sakarya	36.314	9.954	Ardahan	23.292	6.384
Denizli	35.745	9.797	Erzurum	23.122	6.338
Manisa	35.367	9.694	Kahramanmaraş	22.968	6.295
Karaman	35.344	9.688	Yozgat	22.886	6.273
Düzce	33.857	9.280	Malatya	22.546	6.180
Tunceli	33.846	9.277	Iğdır	22.248	6.098
Kayseri	33.027	9.053	Giresun	22.238	6.095
Artvin	32.486	8.904	Kilis	22.064	6.048
Rize	32.149	8.812	Ordu	21.867	5.994
Balıkesir	32.127	8.806	Bayburt	21.247	5.824
Erzincan	31.990	8.768	Gümüşhane	20.923	5.735
Kırıkkale	31.879	8.738	Kars	20.276	5.558
Burdur	31.694	8.687	Tokat	20.171	5.529
Edirne	31.551	8.648	Mardin	19.758	5.416
Uşak	31.487	8.630	Bingöl	19.205	5.264
İçel	31.151	8.538	Şırnak	18.878	5.174
Trabzon	30.789	8.439	Adıyaman	18.706	5.127
Karabük	30.658	8.403	Diyarbakır	18.251	5.003
Konya	30.461	8.349	Hakkari	17.805	4.880
Isparta	29.797	8.167	Batman	16.943	4.644
Kütahya	28.471	7.804	Siirt	16.607	4.552
Adana	28.221	7.735	Muş	16.131	4.422
Kastamonu	28.188	7.726	Bitlis	15.536	4.258
Aydın	28.072	7.694	Şanlıurfa	14.185	3.888
Gaziantep	27.933	7.656	Van	14.080	3.859
Amasya	27.810	7.623	Ağrı	12.729	3.489